

УДК 338.486(100)

УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ: СВІТОВИЙ ДОСВІТ

Горбань Г.П.

У статті розкрито актуальність формування автономного механізму використання внутрішнього потенціалу регіонів в управлінні регіональним розвитком. Узагальнено світовий досвід управління регіональним розвитком туристичної сфери.

Ключові слова: *регіональний розвиток, туристична галузь, управління регіональним розвитком туризму*

Управління регіональним розвитком – це і єдина система управління територією і управління спеціалізованими комплексами регіонів, серед яких особливе місце займають рекреаційно-туристичні комплекси. Незважаючи на позитивні тенденції розвитку туристичної сфери в регіонах України (збільшення кількості внутрішніх, в'їзних та виїзних туристів, надходжень платежів до бюджету та зайнятих у туристичній сфері), існують значні проблеми та недоліки функціонування, які суттєво відрізняють туристичні сфери України та країн Європейського Союзу.

Багато науковців розглядають принципи, методи, інструменти управління регіональним розвитком: Долішній М.І., Бельський П.Ю. [1], С.І. Бандур, Т.А. Заєць [2], Герасимчук З.В. [3], але недостатньо уваги приділяють моделюванню управління регіональним розвитком саме туристичної сфери. Хоча туризм - це складна, багатогранна економічна система з розгалуженою мережею зв'язків, в орбіту якої входить понад 40 суміжних галузей народного господарства (готельне господарство, транспорт, зв'язок тощо), є специфічним і досить складним об'єктом управління регіонального розвитку, який має опиратися на певну державну туристичну політику й такі основи функціонування як туристичне законодавство, державне регулювання.

Для усунення недоліків функціонування туристичної сфери, а також для створення чіткої й прозорої державної туристичної політики, на яку мають опиратися регіональні організації, потрібно враховувати досвід інших країн в управлінні регіональним розвитком туристичної галузі, що і визначило мету статті – виявлення особливостей моделей управління розвитком туристичної діяльності в розвинутих країнах.

Прагнення районів у рамках Європейського Союзу до більшої автономії привело до нового розуміння сутності регіонального розвитку як наслідку використання внутрішнього потенціалу регіонів. Суть цього процесу полягає в перенесенні акценту з прямого державного регулювання регіонального розвитку на стимулювання формування в регіонах автономного механізму й у заохоченні приватного підприємництва. Регіональна політика в даний час покликана сприяти самостійності і саморозвитку господарчих суб'єктів регіону, вибору оптимального розподілу ресурсів регіону і підвищенню його конкурентноздатності.

Світовий досвід регіонального розвитку свідчить про те, що в сучасному світі не існує якої-небудь домінуючої моделі державного регулювання регіонального розвитку туризму. Більш того, саме в цій сфері розходження між країнами особливо великі, що є прямим наслідком регіонального різноманіття. В організації й розвитку туристичної діяльності в різних країнах світу, виділяють три типи моделей державної участі в регулюванні цієї важливої складової національної економіки.

Перша модель припускає відсутність центральної державної туристичної адміністрації, всі питання вирішуються на місцях на засадах та принципах ринкової «самоорганізації». Урядові органи використовують таку модель у тих випадках, коли туризм національній економіці взагалі не дуже потрібний, або коли суб'єкти туристичного ринку займають сильні позиції, тобто здатні вирішувати свої проблеми без державної участі. Подібна модель управління індустрією туризму прийнята в США після того, як в 1997 р. була ліквідована державна структура USTTA, що відповідала за розвиток туризму в країні.

Друга модель передбачає наявність сильного й авторитетного центрального органу - міністер-

ства, що контролює діяльність усіх підприємств туристичної галузі в країні. Для її реалізації потрібні відповідні умови, а саме: значні фінансові вкладення в туристичну індустрію, зокрема у рекламну й маркетингову діяльність, інвестування в туристичну інфраструктуру тощо. Подібна модель організації управління туристичною індустрією діє в Єгипті, Мексиці, Тунісі, Туреччині та інших країнах, для яких туризм є одним з основних джерел валютних надходжень у бюджет.

Третя модель переважає в розвинених європейських державах. У країнах, де використовується така модель, питання розвитку туристичної діяльності в країні вирішуються в «надрах» певного багатогалузевого міністерства на рівні відповідного галузевого підрозділу. При цьому підрозділ даного міністерства, що відповідає за розвиток туризму в країні, здійснює свою діяльність у двох напрямках: вирішує або регламентує загальні питання державного регулювання (розробка нормативно-правової бази, координація діяльності регіональної представницької й виконавчої влади, міжнародне співробітництво на міждержавному рівні, збирання й обробка статистичної інформації тощо) та спрямовує й координує маркетингову діяльність (участь у виставках і міжнародних об'єднаннях у туристичній сфері, управління туристичними представництвами своєї країни за кордоном тощо).

У всіх сильних туристських державах є такі організації, підлеглі, як правило, міністерствам, які займаються розробкою національних програм розвитку туризму, наприклад: у Великобританії – БТА (British Tourist Authority), в Ірландії - Irish Board, в Іспанії - Turespana, в Італії - ENIT, у Норвегії - NORTRA. Саме вони розміщують представництва по туризму в інших країнах, вони розробляють програми залучення туристів й забезпечують потік туристської інформації. За їхньої допомоги в низці країн розробляються державні програми стимулювання виїзного туризму, які передбачають пільги в оподаткуванні, спрощенні прикордонно-митного режиму, створення сприятливих умов для інвестицій, збільшення бюджетних асигнувань на розвиток інфраструктури, рекламу на закордонних ринках, підготовку кадрів

Така модель участі держави в розвитку індустрії туризму отримала умовну назву «європейської». Доцільно розглянути європейську модель докладніше, оскільки вона уявляється найбільш прийнятною для України. Центральна державна туристична адміністрація в розвинених європейських країнах працює в тісній взаємодії з місцевою владою й приватним бізнесом. Така схема роботи виявилася досить продуктивною з погляду знаходження форм конструктивного співробітництва й взаємодії адміністративних органів різних рівнів державного та регіонального управління, а також для залучення фінансових коштів приватного сектора з метою виконання відповідних державних завдань. Наслідком такої політики стала поява змішаних за формою власності (державно-приватних) інститутів у сфері регулювання туристичної діяльності.

Варіантами реалізації третьої моделі управління туристичним сектором є приклад чотирьох європейських країн: Франції, Іспанії, Великобританії та Італії, на частку яких, за даними Всесвітньої туристичної організації (ВТО) припадає близько 1/3 світових туристичних прибуттів.

У Франції питання регулювання туризму стосуються компетенції Міністерства транспорту та суспільних робіт, у структурі якого функціонують Державний секретаріат з питань туризму та Управління туризму. Дані органи відповідають за управління та регулювання галузі, інвестування й міжнародні відносини у сфері туризму. Крім того, існує ще ціла низка органів, що беруть участь в управлінні туризмом «із правом дорадчого голосу»: Рада з туризму при Міністерстві транспорту та суспільних робіт, Французьке агентство туристичного інжинірингу, Національна наглядацька рада з туризму (маркетингові дослідження й статистика в туризмі), Національне агентство з питань відпускних подорожей (соціальний туризм), Національний комітет з процвітання Франції (питання екології й озеленення міст). На регіональному рівні діють представники центральної виконавчої влади, що вирішують питання розвитку туристичної сфери та підпорядковані безпосередньо префектам. Діяльність цих представників спрямована на координацію регіональних ініціатив, оскільки повноваження місцевої влади в галузі туризму досить вагомі.

Просуванням образу Франції як туристичного центру на міжнародному ринку займається асоціація «Maison de la France», що виникла в у результаті угоди про партнерство між місцевими адміністраціями, туристичними фірмами, готелями, адміністраціями об'єктів екскурсійного показу. На даний час керівним органом асоціації є рада директорів в якій 1/3 осіб - чиновники з держапарату,

а 2/3 - представники приватного бізнесу.

Просування французького туристичного продукту на закордонні ринки відбувається досить вдало і є прикладом успішного збільшення державних інвестицій, завдяки умілого доповнення їх інвестиціями приватного сектора.

В Іспанії розвиток туризму координує Державний секретаріат з питань торгівлі, туризму та малого бізнесу, підлеглий Міністерству економіки. Крім Держсекретаріату Міністерству підпорядковуються: Центральна дирекція з туризму (адміністративні питання, розробка загальних напрямів державної політики у сфері туризму); готельна мережа «Paradores» (83 готелі, розміщені в будинках, що становлять історичну цінність); два виставково-конгресних центри (в Мадриді й Малазі) та Іспанський інститут туризму – «Turespasa».

Повноваження самого Міністерства економіки невеликі. Такі важливі функції, як ліцензування, сертифікація послуг, розробка стратегії розвитку туризму є прерогативою місцевої влади. З метою координації їх діяльності в країні створена Рада з розвитку туризму, до складу якої входять представники державних органів влади всіх рівнів та представники приватного бізнесу.

Україні слід перейняти в майбутньому досвід співробітництва Ради з розвитку туризму із представниками приватного сектора, що здійснюється через впровадження в організацію й облік висунутих останніми ініціатив, особливо з питань просування специфічних та екологічних туристичних продуктів.

Іспанський інститут туризму «Turespasa» займається залученням іноземних туристів, здійснюючи рекламну діяльність та промоцію іспанських курортів за кордоном. Дана організація має широку мережу інформаційних офісів в Іспанії та 29 представництв у 21 країні світу. Інститут повністю фінансується з держбюджету.

Як результат, Іспанія посідає перше місце у світі за обсягом річного бюджету для проведення політики просування національного туристичного продукту за кордоном, 70% якого надається урядом країни.

У Великобританії сферу туризму очолює Міністерство культури, засобів масової інформації та спорту, якому підпорядковується орган, що безпосередньо координує діяльність у галузі туризму – «VisitBritain». Він займається залученням іноземних туристів у Великобританію, розвитком внутрішнього туризму, а також консулює уряд й інші державні установи з питань туризму.

Важливим чинником у процесі реалізації державної туристичної політики є запозичення Україною досвіду «VisitBritain» з ефективного застосування сучасних інформаційних технологій та маркетингових компаній. Успіх проектів реалізованих «VisitBritain» суттєво позначився на зростанні прибутку від в'їзного туризму.

В Італії Департамент з туризму входить до складу Міністерства виробничої діяльності. Основні його функції зводяться до координації діяльності регіональних туристичних адміністрацій, розробки нормативно-правових документів загальнонаціонального характеру, досліджень та обробки статистичних даних, а також міжнародної діяльності (міжурядові угоди, взаємовідносини з міжнародними організаціями та ЄС).

Повноваження місцевих туристичних адміністрацій в Італії на даний час також значно розширені. Вони видають всіма питаннями ліцензування туристичної діяльності на своїй території, здійснюють класифікацію готелів, мають право просувати й рекламувати свої регіони всередині країни та за кордоном (рекламні заходи, участь у виставках тощо).

Провідним представником Італії на міжнародному туристичному ринку виступає Національне управління з туризму (ENIT), основними функціями якого є рекламно-інформаційна робота, маркетингові дослідження, координація міжнародної діяльності місцевих туристичних адміністрацій. ENIT підпорядковується Департаменту з туризму й повністю фінансується з держбюджету. У штаті ENIT 200 осіб, у тому числі співробітники 20 представництв у 16 країнах.

У Західній Європі законодавчо визначені і користуються широкою державною підтримкою Національні трасти – громадські організації, які займаються проблемами охорони, збереження, поновлення природних й культурних об'єктів, які є національним надбанням. Національні трасти є власниками земельних угідь, природних, культурно-історичних пам'яток. Наприклад, національний траст

Великобританії, Уельсу й Північної Ірландії, створений для збереження узбережжя, сільських ландшафтів, історичних будинків і споруд.

ВИСНОВКИ

Світовий досвід регіонального розвитку свідчить про те, що в сучасному світі не існує якої-небудь домінуючої моделі державного регулювання регіонального розвитку туризму. Окремі елементи механізмів управління регіональним розвитком туристичної галузі вище зазначених країн, ефективність яких перевірена часом та підтверджується конкретними досягненнями в розвитку туризму, доцільно використовувати для розвитку туристичної галузі в регіонах України з урахуванням її історичних, правових і культурних особливостей. А з погляду знаходження форм конструктивного співробітництва найпродуктивнішою є взаємодія адміністративних органів різних рівнів державного та регіонального управління, а також залучення приватного сектора з метою виконання відповідних державних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Долішній М.І. Регіональна політика: методологія, методи, практика / М.І. Долішній, П.Ю. Беленький. – Львів: ІРД НАН України, 2001. – 719 с.
2. Бандур С.І. Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика / С.І. Бандур, Т.А. Заяць, І.В. Терон – К.: Наукова думка, 2002. – 250 с.
3. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації / З.В. Герасимчук. – Луцьк, 2001. – 245с.
4. Данилишин Б. Проблемы и приоритеты регионального развития Украины / Б. Данилишин // Экономика Украины. – 2005. - № 12. – С. 89- 90.
5. Росоха Р.В. Світовий досвід організації рекреаційно-туристичної діяльності / Р.В. Росоха // Регіональна економіка. - 2002. - № 3. - С. 191-195.
6. Семенов В.Ф. Региональный рекреационный кластер в контексте структурной перестройки экономики региона / В.Ф. Семенов, В.М. Мозгалева, И.В. Давиденко // Региональная экономика. – 2006. – №3. – С. 78- 84.
7. Экономический потенциал региона: анализ, оценка, диагностика: моногр. / А.Н. Тищенко, Н.А. Кизим, А.И. Кубах, Е.В. Давыскина – Х.: ИД «ИНЖЕК», 2005. – 176 с.